

душата на художника и макар че е зависима от неговата култура, образование, възпитание и т. н., в крайна сметка се определя от начина, типа на неговото художествено мислене. Дяволът се явява на Иван Карамазов като обеднял бивш помешчик в протъркан костюм и с банална физиономия, без никакви отличия на своя сан. Гогол си представя, че можем да го срещнем на улицата, в кафяв сюртук, незабележим в тълпата. И Гогол, и Достоевски виждат злото в най-баналния му житейски облик, в пошлата му реална действителност. Димитър Димов търси световното зло в друг план, иска да го изобрази в празничното му, тържествено одяние, в бойните му доспехи и пълно въоръжение. Само тогава той става достоен противник, с когото да се срещне на арената на философията, на онова бойно поле, където хилядолетия наред в своята история човечеството търпи поражения, но отново се изправя и отново предизвиква своя страшен и непобедим противник.

Затова разните Барутчиевци, Моревци и т. н. са извадени от контекста на битата и ежедневието, за да ги видим в мрачното осветление на слуги на сатаната. Събранието на търговците, описано в „Тютюн“, е сборище на зли великани, тролове, които се споразумяват как да разпределят помежду си своите владения, кой на каква територия да упражнява демоничната си власт. И за да придобие естетическа стойност, катастрофата на техния свят трябва да напомня залеза на боговете, гибелта на Валхала.

Но Димитър Димов не спира дотук. Точно когато над тоя свят затрептяват ледени сияния на някаква мрачна, но поетична мощ, точно тогава започва неговото развенчаване. Светлините започват да бледнеят, сиянията гаснат, цветовете се изтриват, за да се оголи под пищното покривало голотата на една унила, тъжна, безжизнена сивота. Също като Аеша на Райдер Хагард, когато пред погледа на своя любим се къпе във вечния огън, за да възроди хилядолетната си хубост, я изгубва, и опозорена и посрамена, се явява пред него в облика на повяхнала и отблъскваща старост, също така царствената мантия на света на „Никотиана“ пада, за да оголи една съсухрена, старческа немощ. Това Димитър Димов постига чрез съдбата на главния си герой Борис Морев.

Мислейки върху сюжета на „Тютюн“, ние откриваме, че в края на краищата това е романът на Ирина и Борис. В историята на цялата световна литература това е най-често срещаният сюжет: